

การพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวงจังหวัดนครศรีธรรมราช

Development Way of Life in Bankiriwong Community

Nakhon Si Thammarat Province

¹จรัสพงศ์ คลังกรณ์, ²ภูวนัย เพ็ชรไพร และ ³นิยม พัฒนศรี

¹Jaraspong Klangkorn, ²Phuwanai Phetprai and ³Niyom Pattanasri

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

^{2,3}หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹Doctor of Philosophy (Public Administration), Western University

^{2,3}Master of Public Administration Program, Western University

¹Corresponding Author Email: phuwanai.ph@western.ac.th

Received August 22, 2024; Revised August 29, 2024; Accepted August 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ศึกษาวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเองในลักษณะการเกื้อกูลพึ่งพาธรรมชาติ และแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนแบบพึ่งตนเอง ชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวทางการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยา เพื่ออธิบายปรากฏการณ์วิถีชีวิตชุมชน พื้นที่วิจัย คือชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นโดยธรรมชาติ ผู้นำกลุ่มอาชีพ ประชาชนที่ประสบความสำเร็จ การประกอบอาชีพ และกลุ่มนักท่องเที่ยว รวมจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านคีรีวง เริ่มมีราษฎรเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่ปี พ.ศ.2366 โดยการพึ่งตนเองอยู่กับธรรมชาติ การดำรงชีพโดยการพึ่งพาอาศัยป่าธรรมชาติ ด้วยการเก็บหาของป่าที่มีอยู่เช่น ทุเรียน สะตอ ลางสาด มังคุด เป็นต้น เพื่อปรุงเป็นอาหารดำรงชีวิต และนำมาขายโดยไม่ทำลายธรรมชาติ การไปมาติดต่อใช้การเดินเท้า หาสุกกัน ต่อจากนั้นมีการพัฒนาด้วยการทำสวนผลไม้ ลงในพื้นที่ไม่กว้างในลักษณะ “สวนสมรม” ประกอบด้วย สวนทุเรียน สวนมังคุด สวนเงาะ สวนลางสาด สวนจำปาตะ เป็นต้น โดยแนวทางการพัฒนาทางราชการได้มาพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้กับชุมชนได้ไปมาติดต่อกับภายนอก และได้ขนส่งผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาด การพัฒนายังไม่หยุดยั้งจนปัจจุบันชุมชนบ้านคีรีวง มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ไว้รองรับประชาชนภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยว คู่มือวิถีชีวิตคนในชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนา; วิถีชีวิตชุมชน; บ้านคีรีวง; จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

This article aimed to Study the self-reliant way of life in the form of supporting and relying on nature and the development guidelines for self-reliant community lifestyles in Ban Khiriwong Community, Nakhon Si Thammarat Province, to be sustainable in the future. The research format is qualitative, utilizing a phenomenological study approach to explain the phenomenon of community life. The research area is the Ban Khiri Wong Community in Kamlon Subdistrict, Lansaka District, Nakhon Si Thammarat Province. The sample group consists of key informants, including local administrative organization executives, community leaders, natural local leaders, career group leaders, successful professionals, and a group of tourists totaling 20 people. The research instrument used was in-depth interviews, and the data were analyzed through content analysis and descriptive narrative writing. The results of the study revealed that the people of the Ban Khiri Wong community began living there in 1823, relying on themselves and nature. They lived by utilizing the natural forest, collecting available forest products such as durian, sato, langsats, and mangosteen to prepare food for survival and sell them without harming nature. Initially, they traveled on foot to visit one another. Subsequently, development occurred with the planting of fruit orchards in a relatively small area, known as "Samrom Gardens," which included durian, mangosteen, rambutan, langsats, and champada orchards. At the same time, the government developed transportation routes to facilitate communication with the outside world and to transport agricultural products to the market. Development in the Ban Khiri Wong community has continued, with various professional groups established to accommodate visitors who come to experience the community's way of life.

Keywords: Development; Way of Life Community; Ban Kiri Wong; Nakhonsithommarat Province

บทนำ

การพัฒนาชุมชนนับเป็นเป็นวิธีการหนึ่งที่มีมุ่งเน้นสร้างเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นจากสภาพที่เป็นอยู่ อีกทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนด้วยตนเอง ทั้งที่มาจากความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในชุมชนเอง จากภาคเอกชนกับรัฐบาล และประชาชนเอง ที่ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเพื่อให้เกิดความเจริญในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ให้มีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ปัจจุบันสภาพของสังคมไทยประสบพบเจอกับปัญหาที่หลากหลายอันเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ที่พบเจอกับความยากจน ขาดแคลนความรู้ในการจัดการผลิตสมัยใหม่ ยังยึดติดกับวิธีการจัดการภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ขาดแคลนทุนทรัพย์ ขาดแคลนอุปกรณ์ในการผลิต เกษตรกรชาวสวนชาวไร่ ชาวนามักจะขายผลผลิตของตนเองให้แก่พ่อค้าคนกลางในราคาที่ถูกลงๆ ขาดช่องทางในการเป็นผู้ที่ขายตรงจะประกอบอาชีพอื่นก็มีจำกัดที่หลากหลาย (โกมินทร์ สุขอุ้น. 2565) ในอดีตที่ผ่านมาอริสโตเติลได้เคยกล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เนื่องจากมนุษย์มีความต้องการที่ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคม

ที่จะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ และพลาโต (Plato) มีความเชื่อว่า มนุษย์จะต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม เพราะมนุษย์ไม่สามารถจะประกอบกรรมดีได้โดยการแยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวจากสังคม (Isolation) แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ต้องการอยู่เป็นกลุ่มรวมกับคนที่มียุคสมัยเป็นสังคม มีอาณาบริเวณที่ชัดเจน มีพวกพ้อง รู้จักแยกแยะ มีความสัมพันธ์กัน รู้จักแบ่งหน้าที่และร่วมมือกัน มีระบบทางด้านการใช้ความคิด มีความเชื่อ ให้ความสำคัญกับค่านิยม บรรทัดฐานเดียวกัน

การพึ่งตนเองเป็นการที่บุคคลเน้นการช่วยเหลือตนเองที่มีอยู่ทั้งระดับปัจเจกชนและชุมชน ซึ่งลักษณะการพึ่งตนเองในระดับชุมชน ประชาชนในชุมชนต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความพร้อมในการพัฒนาตนเองที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา รู้วิธีการจัดการทุนของตนเองที่มีอยู่ที่ได้แก่ ความสามารถ ทุนทางปัญญา ทรัพยากรเพื่อการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้แนวคิด และตัดสินใจดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างอิสระ ไม่พึ่งพาคำแนะนำจากบุคคลอื่นแต่ฝ่ายเดียว รู้จักการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ แยกแยะสิ่งต่างๆ ที่นำผลที่ได้มาตัดสินใจเองภายใต้แนวคิดธรรมาภิบาล โปร่งใส ยุติธรรม ตรวจสอบได้ การกระทำความดีเป็นแนวทางที่คนในชุมชนนั้นได้มีการปฏิบัติเป็นปกติตลอดมาเป็นระยะเวลาเนิ่นนานมาแล้วจนกลายเป็นวิถีชีวิตชุมชน ดังเช่น ชุมชนบ้านห้วยหิน จังหวัดฉะเชิงเทรา ยึดแนวคิดทำการเกษตรแบบพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญ มีแผนจัดการเรียนรู้และการจัดการตนเอง ศึกษาหาปัญหา หาทรัพยากร มีแผนการจัดการชีวิต จัดการชุมชน จัดการทรัพยากร สำหรับในชุมชนที่เป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนอินแปง ในพื้นที่จังหวัด สกลนคร มีการประกอบอาชีพแบบพอเพียง พึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยกัน พึ่งพาธรรมชาติฟื้นฟู ธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ ใช้คติที่ว่า “อยู่อย่างมีศักดิ์และมีกินตลอดชีวิต” ยึดหลักพอกินพอใช้ มีหลักประกันชีวิตมั่นคง มีของแบ่งปันฝากให้กับญาติพี่น้องใกล้เคียงที่มามีเยื่อใย นอกนี้ยังได้ ความรู้ ได้ปัญญา ได้สวัสดิการยามชรา รวมถึงชุมชนไม่เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นชุมชนเล็กๆ มีผู้นำชุมชนที่วางแนวทางการดำเนินวิถีชีวิตให้คนในชุมชนได้พึ่งตนเอง มีการจัดทำวางแผนยุทธศาสตร์ “แผนแม่บททางพาราไทย” ที่ยึดถือวิถีชีวิตของชาวนาเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความมั่นคงของคนในครอบครัวและลงไปสู่ชุมชน การดำเนินการเริ่มต้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ต้องเริ่มจากการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ที่มีการจัดการเป็นกระบวนการเดียวกัน พึ่งตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญ เน้นผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและในชุมชนท้องถิ่นก่อน หากเหลือใช้ก็นำไปจำหน่ายแจก ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านหนองจิก เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี หรือเมืองพระชนกจักรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งคนในชุมชนบ้านหนองจิกนั้น ประกอบอาชีพและอาศัยอยู่โดยเน้นการพึ่งพาตนเองที่มีวิถีการ ดำเนินชีวิตรูปแบบหนึ่งที่อาศัยพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก เหตุผลของการเข้มแข็งในชุมชนนั้นมาจากการที่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถในการชักนำผู้คนในชุมชนมาร่วมกันปรับเปลี่ยน

แผนในการดำเนินชีวิต จากหลักแนวทาง คิด ทำ นำ เปลี่ยน เช่น ปลุกข้าวไว้กินก่อนขาย ออมเงินที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือปลุกผักไว้กินในครัวเรือน บุรณาการทางความคิดเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อเติมเต็มส่วนที่ขาด (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2559)

ชุมชนบ้านคีรีวงเคยเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่หมู่บ้านเดียว แล้วภายหลังได้แบ่งออกเป็นหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านคีรีวง บ้านคีรีทอง บ้านขุนคีรี และบ้านคีรีธรรม แต่เดิม ชุมชนนี้มีชื่อว่า บ้านขุนน้ำ เพราะตั้งอยู่ใกล้ต้นน้ำจากยอดเขาหลวง ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นชื่อ บ้านคีรีวง หมายถึง หมู่บ้านซึ่งอยู่ภายในวงล้อมของภูเขา บ้านคีรีวง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่อพยพไปอาศัยอยู่เชิงเขาหลวง ในพื้นที่ตำบลกำโลน ที่เป็นเส้นทางเดินขึ้นสู่ยอดเขาหลวงที่สูง ซึ่งชาวบ้านต่างมีวิถีชีวิตที่สงบ มีสังคมแบบเครือญาติ ทำอาชีพหลักคือการทำสวนผสม เรียกว่า “สวนสมรม” ที่มีการปลูกผลไม้เป็นสำคัญ เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน สะตอ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านคีรีวงได้มีการแบ่งชุมชนออกเป็นกลุ่มหลายกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มม้าย่อม กลุ่มสมุนไพร กลุ่มจักสาน กลุ่มแปรรูปทุเรียน ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างจะมีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค และนักท่องเที่ยวอย่างมากที่เดินทางมาท่องเที่ยวต่างก็มักจะซื้อเป็นของฝากกันอยู่เสมอ สินค้าของชุมชนมีราคาไม่แพงเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ที่ผ่านมาทางชุมชนได้เคยประสบกับปัญหาหาออกทุกระณิกัย บ้านเรือนของชาวบ้านถูกน้ำพัดหายไปนับ 100 หลัง รวมถึงแหล่งศูนย์รวมของชุมชนที่เป็นวัดด้วย ต่างก็ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ครั้งนั้น ส่งผลทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบกันอย่างถ้วนหน้า แต่ต่างก็ได้พยายามช่วยกันรักษาสถานที่สำคัญ ๆ ของชุมชนที่เป็นพระอุโบสถและบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่ประสบภัยให้คงอยู่เอาไว้ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ชาวบ้านร่วมกันรักษาสถานที่สำคัญเอาไว้ทำให้สถานที่ดังกล่าวเป็นอนุสรณ์สถานชุมชนคีรีวง จนได้เกิดเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการเชิงนิเวศและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในเวลาต่อมา อีกทั้งและยังได้รับรางวัลยอดเยี่ยมด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประจำปี พ.ศ. 2541 ประเภทเมืองและชุมชน ที่มาจากการเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบชาวสวนอยู่กับธรรมชาติ จากนั้นก็มีพัฒนาการที่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจนเกิดเป็นธุรกิจใหม่ของชุมชน ที่มีทั้งการนำทางเดินป่า ลูกรอบ ที่พักที่เป็นแบบโฮมสเตย์ ที่มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างทั่วถึง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ เปรียบเสมือนชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่หลังปี พ.ศ. 2531 เหตุเพราะประสบกับภัยธรรมชาติ หลังจากนั้นก็ได้มีการพัฒนาโดยอาศัยการพึ่งตนเองของประชาชนในพื้นที่มาจนถึงปัจจุบันที่ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมสงบสุข และมีการพัฒนาด้านอาชีพแบบพึ่งตนเอง ถือเป็นแบบอย่างสำหรับชุมชนในการดำรงชีวิต ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้จะเกิดประโยชน์กับประชาชนและชุมชนอื่น ๆ นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่ประวัติความเป็นมาแบบพึ่งตนเองของหมู่บ้านคีรีวง วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน รวมถึงข้อเสนอแนะความต้องการในการดำเนินชีวิต

ของประชาชน นอกจากนี้ทำให้ได้ความรู้ใหม่เพื่อใช้อธิบายวิถีชีวิตชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเองชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในลักษณะการเกี่ยวเนื่องพึ่งพาธรรมชาติ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีชุมชนพึ่งตนเอง ทฤษฎีการพัฒนา ที่ประกอบไปด้วย การทำสวนผลไม้ การทำสวนยางพารา การค้าขายกับนักท่องเที่ยว/กลุ่มอาชีพ ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเองชุมชนบ้านคีรีวง ที่จะนำไปสู่การพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวทางการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายปรากฏการณ์วิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ประกอบไปด้วยผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน ผู้นำท้องถิ่นโดยธรรมชาติ จำนวน 1 คน ผู้นำกลุ่มอาชีพ จำนวน 5 คน ประชาชนที่ประสบความสำเร็จจากการประกอบอาชีพ จำนวน 5 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตปรากฏการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การพบปะพูดคุยและการสนทนา การเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลและตีความปรากฏการณ์ตามแบบแผนความสัมพันธ์ หรือผลที่เกิดขึ้นที่เรียกว่า วิธีการอุปนัย (inductive approach) โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นหลักในการวิเคราะห์และตีความเพื่อนำมาสรุปเป็นข้อมูลในการวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยการดำเนินการ 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เป็นการพรรณนารายละเอียดของสภาพทั่วไปปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใน ชุมชน พื้นที่การวิจัย เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาพรวมเกี่ยวกับการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชน 2) การวิเคราะห์เชิงอธิบาย เป็นการวิเคราะห์การพัฒนาตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ในขอบเขตเนื้อหาแต่ละด้าน

แล้วนำมาวิเคราะห์ เป็นรายด้าน ตามกรอบในเนื้อหาของขอบเขตการวิจัยเพื่อเป็นคำตอบสำหรับคำถามการวิจัยและตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพของชุมชนบ้านคีรีวง เกิดขึ้นมาประมาณ 200 กว่าปี เป็นชุมชนเล็กๆ ตั้งอยู่ท่ามกลางเขาหลวง ที่เกิดจากการมีกลุ่มทหารเกณฑ์ไปรบที่เมืองไทรบุรีแล้วได้หนีทัพไล่เลาะขึ้นไปตามสายคลองขุนน้ำ จนถึงที่ราบระหว่างหุบเขาหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราชหรือที่ปัจจุบันเรียกว่า เขาหลวง จากนั้นก็ได้เริ่มมีราษฎรเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่ปี พ.ศ.2366 เป็นต้นมา วิถีชีวิตแบบพึ่งตนเองชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช อาศัยโดยพึ่งพาตนเองอยู่กับธรรมชาติ มีการดำรงชีพโดยการพึ่งพาอาศัยป่าธรรมชาติด้วยการเก็บหาของป่าที่มีอยู่เช่น ทุเรียน สะตอ ลางสาด มังคุด เป็นต้น เพื่อปรุงเป็นอาหารสำหรับการดำรงชีวิต และหากเหลือจากการบริโภคก็นำมาขายโดยไม่ทำลายธรรมชาติ มีการเดินทางไปมาติดต่อหากันโดยใช้การเดินทางเท้าหาสู่กัน ต่อจากนั้นมีการพัฒนาด้วยการทำสวนผลไม้ลงในพื้นที่ไม่กว้างในลักษณะ “สวนสมรม” ประกอบด้วย สวนทุเรียน สวนมังคุด สวนเงาะ สวนลางสาด สวนจำปาตะ เป็นต้น พร้อมกันนี้ทางราชการได้มาพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้กับชุมชนได้ไปมาติดต่อกับภายนอก และได้ขนส่งผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาด การพัฒนายังไม่หยุดยั้งจนปัจจุบันชุมชนบ้านคีรีวง มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ไว้รองรับประชาชนภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยว ดูวิถีชีวิตคนในชุมชน ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการของประชาชนในชุมชนพบว่า ปัญหาที่ชุมชนพบเจอได้แก่ปัญหาการติดยาเสพติดของคนในชุมชน ขยะมูลฝอย และการปิดกั้นข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาจากภายนอกที่คนในชุมชนมักไม่ยอมรับฟัง หน่วยงาน ข้อเสนอแนะทางราชการที่จะเข้ามาส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาท้องถิ่นควรมีการสำรวจความต้องการจากประชาชนเสียก่อนก่อนที่จะดำเนินการพัฒนาเพื่อการพัฒนาจะได้เกิดประโยชน์สูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาที่พบว่าสภาพของชุมชนบ้านคีรีวง เกิดขึ้นมาประมาณ 200 กว่าปี เป็นชุมชนเล็กๆ ตั้งอยู่ท่ามกลางเขาหลวง ที่เกิดจากการมีกลุ่มทหารเกณฑ์ไปรบที่เมืองไทรบุรีแล้วได้หนีทัพไล่และขึ้นไปตามสายคลองขุนน้ำ และภายหลังได้เริ่มมีราษฎรเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่ปี พ.ศ.2366 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่สำคัญ มาเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อใช้อธิบายวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน การพึ่งตนเอง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเกี่ยวกับการวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานภูมิปัญญา

2. ผลจากการศึกษาที่พบว่าวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเองชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช อาศัยโดยพึ่งพาตนเองอยู่กับธรรมชาติ ดำรงชีพโดยการพึ่งพาอาศัยป่าธรรมชาติ เก็บหาของป่าจากชุมชนปลูก ทุเรียน สะตอ ลางสาด มังคุด เพื่อปรุงเป็นอาหารสำหรับการดำรงชีวิต และหากเหลือจากการบริโภคก็จะนำมาขายโดยไม่ทำลายธรรมชาติ มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ไว้รองรับประชาชนภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งตามทฤษฎีชุมชนพึ่งตนเอง ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของราษฎรในชุมชนที่มีลักษณะการช่วยเหลือตนเองลักษณะการพึ่งตนเอง เพราะการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองของคนในชุมชนจะเป็นเหตุทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เพราะการดำเนินชีวิตตามลัทธิพึ่งพาความสามารถของตนเองทั้งสิ้น จึงไม่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลใด หรือมีหน่วยงานใดที่ให้ความช่วยเหลือแต่เป็นเพียงแรงเสริมเท่านั้น เพราะการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนสามารถยืนหยัดด้วยความสามารถของตนเองได้แล้ว ทฤษฎีการพัฒนาการพัฒนาประเทศ หรือการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องยึดแนวทางที่ถือเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา

ซึ่งกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญมี 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีภาวะทันสมัย ทฤษฎีนี้อาศัยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neo-Classical Theory) และทฤษฎีสังคมศาสตร์ของอเมริกัน มาประยุกต์เป็นกรอบการวิเคราะห์ปัญหา โดยจุดเน้นของแนวคิดทฤษฎีนี้ จะต้องพัฒนาประเทศให้ทันสมัยต้องมีแนวทางการดำเนินงานให้ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ความรู้สึกนึกคิด รวมถึงความรู้ความเข้าใจของคนในสังคมที่ต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างกันซึ่งทฤษฎีภาวะทันสมัย เน้นในเรื่อง การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยอาศัยอุตสาหกรรมเป็นตัวนำในการพัฒนา เน้นบทบาทของรัฐในการวางแผนจากส่วนกลาง (Top – down Planning) เน้นพัฒนาสังคมเมือง (Urbanization) โดยสร้างสังคมเมืองให้ทันสมัย เน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้งนี้เพราะทฤษฎีนี้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม เน้นการใช้ทุนเข้มข้นจากภายนอกประเทศ ต่อมาทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory) ทฤษฎีนี้เกิดจากปัญหาความด้อยพัฒนาในกลุ่มประเทศละตินอเมริกา ที่เป็นการศึกษาถึงปัญหาของความด้อยพัฒนาในประเทศโลกที่สาม มีขอบข่ายที่ครอบคลุมถึงการพัฒนาแบบที่ต้องพึ่งพาระบบชาตินิยม ระบบโครงสร้างนิยม รวมถึงระบบพัฒนานิยม ซึ่งแนวคิดเหล่านี้เป็นแนวคิดที่ต่อต้าน

ลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) ซึ่งต่างทำให้นักพัฒนาหลายคนที่ศึกษาประเทศด้อยพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้วต่างก็พยายามหาแนวทางการหลุดพ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ที่มีทั้งแนวทางการปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองระหว่างประเทศของประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่ด้อยพัฒนา แนวทางการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางการผลิตเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพของเศรษฐกิจและสังคมใหม่ ถ้าพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัย ประเทศตะวันตกที่เจริญจะเป็นศูนย์กลางทุกอย่าง ในขณะที่ประเทศด้อยพัฒนาจะเป็นบริวาร หรือต้องพึ่งพาทายนอกอยู่ตลอดเวลา 2) ควรมีการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมเสียใหม่ เพื่อที่จะนำไปสู่การกระจายผลของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม 3) กระบวนการที่สามารถกระทำได้คือ การลดการพึ่งพาจากภายนอก และทำให้ประเทศพยายามเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองให้มากขึ้น (อดิวัธ ศิริพันธ์. 2563) และทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory) ที่เกิดมาจากนักวิชาการด้านองค์การกรรมกรระหว่างประเทศ (ILO = International Labor Organization) และนักเศรษฐศาสตร์ เช่น Duley Seer (1969); Streeten, Paul (1972); Myrdal Gunnar (1964) ซึ่งต่างได้มีการเรียกร้องให้มีแนวทางในการดำเนินการวิเคราะห์เพื่อกำหนดเงื่อนไขทางสังคมรวมถึงสถาบันต่าง ๆ ก่อนการพัฒนา ซึ่งตามแนวคิดดังกล่าวนี้ได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มาจากกรอบความคิดในการวางแผนจากส่วนกลางไปสู่แผนระดับล่าง ตามหลักความต้องการความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประเทศที่ต้องการพัฒนา

ซึ่งจุดเน้นสำคัญของทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน คือ เน้นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการที่จำเป็นพื้นฐานของประชาชน การกระจายอำนาจ (Decentralization) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระจายความเจริญให้ทั่วถึง ให้ความสำคัญกับภาคเกษตรกรรมและพื้นที่ชนบท ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตประชากรของประเทศ พัฒนาทุกด้านไปพร้อมกันแบบบูรณาการทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการใช้แรงงาน และทุนภายในประเทศ ทั้ง 3 ทฤษฎีถือเป็นหัวใจหลักสำคัญในการพัฒนา เพราะการพัฒนามีความสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ การพัฒนาเป็นหลักวิวัฒนาการในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เพราะมนุษย์นอกจากการต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายเพื่อวิถีชีวิตของตนและครอบครัว การที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายต้องมี หลักคิด วิธีคิด วิธีปฏิบัติที่สามารถยึดหลักทฤษฎีเหล่านี้เพื่อดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ล่วงไปได้ นอกจากนี้การพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช คนในชุมชนมีลักษณะการประกอบอาชีพที่ปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันนานมา จนกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชนพึ่งตนเอง ยังได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญชนก ปะระละ นุจรี ใจประกอบ และทงศักดิ์ บันสินธุ์ (2562) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม”

พบว่าประชาชนคนรุ่นใหม่ยังให้ความสำคัญกับแนวเศรษฐกิจพอเพียงน้อย ส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพตามวิถีดั้งเดิม รัฐบาลต้องปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักกับคนรุ่นใหม่ให้มากกว่าเดิม หรือ พรพรณี บัวเล็ก (2565) ได้ศึกษาวิถีชีวิตของคนในคลองบางเขน ที่พบว่า การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในคลองบางเขนมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เน้นอาชีพเกษตรกรรม มีเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ การผลิตเพื่อบริโภคเปลี่ยนไปสู่การผลิตเพื่อขายเกิดขึ้นเมื่อมีพ่อค้าจากภายนอก (พ่อค้าผลไม้ตลาดมหานาค) เข้ามาประมาณเมื่อทศวรรษ 1930 ชุมชนคลองบางเขนเริ่มต้นผลิตข้าวช่วงปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 การสิ้นสุดวิถีชีวิตการเป็นเกษตรกรสิ้นสุดลงเมื่อชุมชนเผชิญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ หลังแผนพัฒนาของประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2504

นอกนี้ยังมี พระมหาภานุพงษ์ คุณยุดิต (ดีวรรณ) (2564) ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนจังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีลอยโขมดมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนมีความเชื่อว่าเป็นการลอยเคราะห์ลอยบาป ทำกระทางแล้วอธิษฐานสิ่งที่ตนปรารถนาแล้วลอยในแม่น้ำ อิทธิพลของประเพณีลอยโขมดมีผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนด้านความเชื่อและจิตใจส่งผลให้คนในชุมชนมีคุณธรรม เกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีทำให้เกิดมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมในกิจกรรมและยังได้มาร่วมลอยโขมดเพื่อสืบสานประเพณีอันดีงามเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป

สำราญ จุช่วย (2564) ได้ทำการศึกษาในวิถีชีวิตชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า น้ำมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาวิถีชีวิต ธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับอาชีพ ด้านศาสนามีความศรัทธาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวภายใต้จิตใจต่อกันน้ำมีความสัมพันธ์กับมิติแห่งความสุขในวิถีชีวิต พอใจในชีวิตที่พอเพียง แบบดั้งเดิม และมิติแห่งความสุขมีการหลอมรวมให้กลมกลืนกับธรรมชาติที่มีอยู่ของชุมชน ส่วน ศุภณัฐ เทียนทอง (2566) ได้ศึกษานิราศสุนทรภู่ : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชุมชนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่พบว่าพระสุนทรโวหาร (ภู่) หรือสุนทรภู่ เป็นกวีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีผลงานร้อยกรองหลากหลายประเภท ผลงานที่สวางชื่อเสียงให้กับสุนทรภู่เป็นอย่างมาก เช่น นิราศเมืองแกลง นิราศเมืองเพชร นิราศพระปฐม โดยสวนใหญ่จะมีลักษณะของการจากนางอันเป็นที่รักเพื่อเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ บริเวณภาคกลางของประเทศไทย ที่มีการพรรณนาถึงสถานที่ ลักษณะทางภูมิประเทศ

รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่ทำให้เห็นภาพของวิถีชีวิตชุมชน สังคม วัฒนธรรม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และ เกษฏา เมฆเรือง, เดโช แขน้ำแก้ว, อุดม คักดีเดโชชัย และ จิตติมา ดำรงวัฒนะ (2563) ได้ศึกษา วิถีนวัตกรรม : การให้บริการความรู้ด้านวิถีชีวิตชุมชนคนระโนด กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ระโนด ตำบลระโนด อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า มีการนำเอา ศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อ ค่านิยมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวระโนดที่เกิดการพัฒนา เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามเวลาที่เปลี่ยนผ่านมาถ่ายทอดเพื่อให้เห็นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสภาพ ปัญหาการให้บริการความรู้ด้านวิถีชีวิตชุมชน เนื้อหาล้าสมัยไม่ค่อยเป็นที่สนใจ ส่งผลต่อจำนวนผู้เข้าชมลดน้อยลง ส่วนงบประมาณในการบริหารจัดการก็ลดน้อยลงที่ต้องมีการแบ่งจ่ายตามความจำเป็น แนวทางการส่งเสริมควรใช้สื่อเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยให้มากขึ้นตรงตามความต้องการของสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปรวมถึงผู้เข้าชมด้วย เพื่อให้พิพิธภัณฑ์ดำรงอยู่ได้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ ยังมีการพึ่งตนเองของชุมชนทางเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติการ พึ่งตนเองได้ทางจิตใจ การพึ่งตนเองได้ทางสังคม (ครรคิตร์ สิริพุนทรัพย์, 2561)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1) ควรหาวิธีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ประชาชนได้ทราบอย่างทั่วถึงในช่วงเวลา ที่ประชาชนอยู่กันอย่างพร้อมเพรียง เช่น ช่วงเย็นหลังเวลาที่ว่างจากกิจกรรมอื่น เพื่อให้ทราบถึง วิธีการ หรือขั้นตอน ที่นำไปสู่การพัฒนาได้อย่างพร้อมเพรียงกัน

2) ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน เพื่อจะได้พบแนวทาง เพิ่มเติมในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการวางแผนและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

3) หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมความร่วมมือแบบบูรณาการตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น องค์การเอกชน และในระดับชาติ เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายในการทำงานให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

4) หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายในการพัฒนาชุมชนในทุกมิติ เพื่อส่งเสริมให้เกิดวิถีการ ดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเองอย่างแท้จริง ในการที่จะให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เกษรา เมฆเรือง, เดโช แชน้ำแก้ว, อุตมศักดิ์ เดโชชัย, และ จิตติมา ดำรงวัฒนะ. (2563). วิถีนวัตกรรม : การให้บริการความรู้ด้านวิถีชีวิตชุมชนคนระโนด กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ระโนด ตำบลระโนด อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. *วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช*, 10(1), 66-82.
- โกมินทร์ สุขอุ้น. (2565). การจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านบางสาน ตำบลพนม อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 9(6), 292-309.
- ครครดิตร สิริพูนทรัพย์. (2561). กลยุทธ์ในการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองในอนาคต. *Journal of Modern Learning Development*, 3(2), 29-39.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2559). ชุมชนแห่งการพัฒนา : พื้นที่ต้นแบบการพึ่งตนเอง บริบทบ้านหนองจิก ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายพัฒนาลูกค้าและชนบท : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.).
- ฉันทชนก ปะวะละ นุจรี ใจประกอบ และทองศักดิ์ ปันสินธุ์. (2562). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พรณี บัวเล็ก. (2565). วิถีชีวิตของคนในคลองบางเขน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 16(1), 162-177.
- พระมหาภาณุพงษ์ คุณยุตโต (ตีพิมพ์). (2564). ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน จังหวัดจันทบุรี. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 16(58), 34-45.
- ศุภณัฐ เทียนทอง (2566). นิราศสุนทรภู่: ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชุมชนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. *Journal of MCU Buddhasothorn Review*, 3(1), 56-70.
- สำราญ จุช่วย. (2564). นวัตกรรมวิถีชีวิตชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 13(3), 240-254.
- อดิวิธ ศิริพันธ์. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Dudley Seer (1969). The Meaning of Development, *International Development Review*. 11, 3-4.

Myrdal, Gunnar. (1964). *An International Economy*. New York: Happer&Row

Streeten, Paul. (1972). *The Frontiers of Development studies*. London : Macmillan.